

Nyelvében él a kor

Ilona Koutny

WYDZIAŁ ETNOLINGWISTYKI
UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ikoutny@amu.edu.pl

Abstract

The vocabulary of a language is constantly evolving, with new elements appearing and others passing out of usage, so it can reveal a lot about the time period in which it is studied as well as the worldview of its users. Through a study of Hungarian language usage, including words and expressions, some of the characteristics of the socialist era, the period after the regime change and of recent years can be illuminated. A comparison of them as well, as a comparison between an Internet survey of 10 years ago and a more recent one shows the changes in political, social, economic and cultural life, the multiplication of problems and the gloomy mood in Hungary.

1. Bevezetés

A cím a Széchenyinek tulajdonított „*Nyelvében él a nemzet*” mondásra emlékeztet, mely elsősorban a nyelv és identitás kérdését veti fel, a nyelv fontos kötődését a nemzethez, s annak kultúrájához. A jelen cikk az adott kor és a nyelv szoros kapcsolatát kívánja megvilágítani. Az állandó mozgás, a változás és azonosság dinamikája jellemző mind a nemzetre, annak kultúrájára, mind az egyedi emberre és a nyelvre, melyben mindez tükröződik. A változó világ nyomot hagy a kiejtésben, a nyelvtanban, de leginkább a szókészletben és nyelvhasználatban. Mivel egy nyelv fonetikai és nyelvtani rendszere csak hosszú távon változik, ezért itt az érzékenyebb szókincset és nyelvhasználatot veszem górcső alá, hogy az elmúlt közel félévszázadban bekövetkezett változásokat vizsgáljuk.

A világ nyelvi képe egy kultúrának a lenyomata a nyelvben, melynek vannak hosszú távon állandó és változó elemei. A nyelvi világkép elemzésének nagy hagyományai vannak Lengyelországban, elég az iskolát teremtő Bartminkit (pl. 1999) említeni, Magyarországon is az utóbbi években tanúi lehetünk ezen irányzat térhódításának, ezt jelzi többek között Bańcerowski Janusz összefoglaló kötete a témáról 2008-ban.

A jelentős politikai, gazdasági és kulturális változások nyomán követhető a nyelvben, hisz minden intézmény, szokás, az adott korszak tárgyi kultúrájának elemei nevet kapnak, egy-egy korszakot lehet jellemezni a *korfestő* szavakkal. A változásokhoz tartozik, hogy bizonyos szavak elavulnak (archaizmusok), egyesek átalakulnak, jelentésük kibővül, illetve újak (neologizmusok) keletkeznek. Belső és külső indítatású folyamatok mennek végbe a nyelvben. A cikk a letűnt („átkos”) szocialista korszakot és a rendszerváltás utáni időszakot próbálja megfogni a szókincsen és a nyelvhasználaton keresztül. Erre kitűnő alkalmat szolgáltat Burget Lajos 2008-ban megjelent *Retró szótára*. Nagy népszerűsége mutatja a nosztalgiára való divatot is. A könyv 700 szót tartalmaz magyarázatokkal, s internetes véleménykérésen is alapul. A kiadó „szavakba zárt mikrotörténelem”-nek nevezi. Másik hasznos forrást Minya Károly művei (2003, 2005) jelentik. A magyar kultúrára általában jellemző szókinccset pedig Bart István mutatja be (2007).

A szóképzlet változásait csak jelzésszerűen mutatom be, ezek részletesebb leírása megtalálható Minya munkáiban, az új szavak helyesírási, szótározási problémáival pedig Kornatowski (2010) foglalkozik. Három szempontot veszek figyelembe: a új szavak létrejöttének a módját (2.), témaköreiket (3.), illetve a nyelvhasználati változást (4.), végül pedig a jelenkor elé tartok tükröt a korra jellemző szavak alapján (5.).

2. Szókészletbeli változás

A szóképzlet a legérzékenyebb terület, ahol a változás szükségszerű, hisz minden új fogalom ott csapódik le. Különösen a szaknyelvek nagymértékű bővülésének lehetünk tanúi a XX-XXI. században, az új szavak egy része (találmányok, betegségek, új sportágak stb. neve) bekerül a köznyelvbe is. Bizonyos szavak spontán jönnek létre, mint *böngészik az interneten* vagy *blogol*, másokat viszont tudatosan vezetnek be, mint a *számvevőszéket* vagy az *ombudsmant* (Koutny 2009). A szakszavak, szakkifejezések kialakításában a terminológiai munkának van nagy jelentősége (ld. Fóris 2007).

A nyelv több lehetőséget kínál az új fogalmak megnevezésére, itt röviden: a régi szavak jelentésbővüléséről, később gyakoriságuk és konnotációjuk változásáról ejtek szót, valamint az új szavak belső képzéssel, ill. más nyelvből való kölcsönzéssel történő létrehozásának dinamikáját tárgyalom az adott korszakot tartva szem előtt.

2.1. Régi szavak új tartalommal

A fogalmi neologizmusok megjelenhetnek régi köntösben, azaz egy meglévő szó jelentése bővül. E mögött a nyelvi gazdaságosság elve működik, azaz nem lehet minden új fogalomhoz új szót rendelni, így a hasonlóságon alapuló absztrakció képessége lehetővé teszi, hogy az új fogalom már meglévő szóhoz kapcsolódjon. Az informatika fejlődése az utóbbi 50 évben szakadatlan, s mindennapi használata miatt a köznyelv sok ilyen szót tartalmaz, pl. *egér*, *vírus*, *ment vmit*. Más területről említjük a *poloska* jelentésbővülését lehallgató-készülékké, melynek használata a háború utáni időszakban terjedt el.

Bizonyos szavak újraélesztését is tapasztalhatjuk, pl. a politika területén: a *sámvővőszék*, mely a Kiegyezés és a 2. világháború között volt használatban, majd a rendszerváltozás után éledt újra; a *honatya* mint országgyűlési képviselő sem működött a rendszerváltás előtti korszakban. Ezen szavak jelentése az aktuális kornak megfelelő. A vármegye 2023-ban rendelettel került újra használatba.

2.2. Új szavak belső képzéssel, összetétellel, mozaikszavak

A magyar nyelv agglutináló volta kínálja a lehetőséget szóképzésre. Új fogalom, amennyiben logikailag más fogalomhoz kapcsolódik, létrehozható abból képzőkkel: *kiutalás*, *gebines*, *surránó*, *nyomtató* – egy pár jellegzetes szó a múltból. A *bruttósítás* már a változás előszele. Belső szóalkotással keletkezett sok összetett szó is, mint *gyorstalpaló* (tanfolyam), *fejtágítás*, *faluturizmus*, *honlap*. A *felhasználóbarát*, *környezetvédelem* belső összetételek már az angol *user friendly*, ill. *environmental protection* tükörfordításai.

A rövidülések, mozaikszavak is gyakran a régebbi kor hangulatát idézik: a kismamákhöz kapcsolódó *gyes*, *gyed*, újabban a *csed*; a megengedett kisiparos, a *maszek*, a munka után feketén végzett *fusi*, ill. az ebből képzéssel létrejött *fusizik*, és *fusizó*. A rendszerváltás után az adózási rendszer létrehozta rövidítéseit, mint *SZJA*, *ÁFA* vagy a nagycsaládosok számára nyújtott *CSOK* (családi otthonteremtési kedvezmény), melyet aztán a nyelvi kreativitás tovább képez *csokosok* formában.

2.3. Új szavak kölcsönzéssel

A külföldről bejövő új dolgok sokszor hozzák a nevüket is magukkal: *dzseki*, *diszpécser*, *fax*, *AIDS*, *internet* vagy *pendrive*, *blog*. Ezek a szavak további belső képzés alapjai lehetnek: *faxol*, *blogoz/blogol*, *internetezik*, *internetes*. A kölcsönzés a képzők terén is nagymértékű: *anti-*, *hiper-*, *proto-*, *super-*, *pseudo-*, *kontr-*, *ultra-*, *mini-*, *mikro-* *neo-*, *tele-*, *pro-*, *öko-*, *euro-re-*, *de-* és *-ista*, *-izmus*, *-ika* (Dubisz 1995) lengyel vagy magyar szótövekkel is, pl: *antivírus-program*, *hiperaktív gyerek*, *euroképvisező*, *minikamera*, *szuperbenzin*, *szupersztár*, *ökoturizmus*, *proszeminárium*, *informatika*.

Az egyre nagyobb külső hatás a rendszerváltás után, a globalizmus elterjedésével a szókölcönzések számának a növekedésével jár. Új szavak mindig is kerültek a nyelvbe, ez természetes folyamat, de most sokszor nincs idő, hogy az idegenszó beleolvadjon a magyar nyelv hang- és morfológiai rendszerébe, így problémát okoznak a kiejtésben, írásmódban és ragozásban (pl. nehezen kiejthető a *fájlt* alak, az *image* szót franciásan vagy angolosan ejtsük [imázs / imidzs]?). A tudományos szövegek hemzsegnének sokszor az idegenszavaktól, és a mindennapi nyelv sem mentes tőlük.

2.4. Szóváltás

A szavak érzelmi töltése, stílusa változik az idők folyamán, bizonyos szavak és kifejezések – a negatív társadalmi hozzáállás miatt – pejoratívvá válnak, s

ilyenkor más szóval kifejezéssel helyettesítik, s ezt illik használni, ez a *politikai korrektség*. Bizonyos eufemizmusokat is ide lehet sorolni. Egyes nyelvi elemek így divatba jönnek, mások pedig kiszorulnak. A *nyomorék* és *rokkant* ma már pejoratív, helyette a *mozgássérült* vagy általánosabban *fogyatékos*, legújabban *fogyatékkal élő* használandó, ugyanis a devalválódás tovább folytatódik, ha a társadalmi hozzáállás nem változik meg alapjában.

A negatív nemzeti sztereotípiák is szóváltásokhoz vezetnek. A *néger* inkább *fekete* vagy *színes bőrű*, a *cigány* helyét egyre inkább átveszi a *roma*. Bár jelenleg mind a kettőnek megvan a használati köre, más-más kontextusban fordulnak elő (l. Kozakiewicz 2016).

A szakmák területén is változások mentek végbe, a szocializmus korszakára jellemző *népművelő* kiment a divatból, munkáját ma a *kulturális menedzser*, az *ügynökét* a *termékmenedzser* végzi, a *munkaiügyi osztály* most *humán erőforrás osztály* stb., persze a feladatok is módosultak közben.

Sokszor külső hatásra változik meg a szóhasználat, a szezonvégi *leértékelést* ma már a mindenkori *akció* helyettesíti, ami *más*, az most az elegánsabbnak ható *alternatív*. Előfordul, hogy a meglévő jó magyar szót kiszorítja a divatos idegen: a *divatos*, *menő* most *trendi*, s a *komputer* szorongatja a *számítógépet*. A divatszavak rövidéletűek, a leginkább korfüggőek. Ki beszél ma már *krombikabátról* vagy *tundrabugyiról*, s már a ***Beatles-frizura is régen elvesztette a jelentőségét.***

3. Korra jellemző szókinccs területek szerint

3.1. Politika, gazdaság

Hosszan lehetne sorolni a szocialista korszakot leíró szavakat ezen a területen (l. Burget 2008), most csak néhány találmányra választott jellemző szó álljon itt: *népi demokrácia*, *népköztársaság*, *központi bizottság*, *munkás- és parasztkormány*, *AVO (Államvédelmi Hatóság)*, *MSZMP*, *KISZ*, *Hazafias Népfront*, *munkásőrség*, *kuláklista*, *beszolgáltatás*, *kitelepítés*, *KGST*, *Varsói Szerződés*, *Berlini fal*, *ellenforradalom*, *disszidál*, *ötéves terv*, *sztahanovista*, *káder*, *osztályellenség*, ***békekölcsön***, *IKKA*.

A békekölcsön-kötvény egy speciális állampapír volt, amelynek jegyzéséből befolyt összeget használta fel az állam szűkös költségvetési helyzetének javítására. Biztos, ami biztos a kötvények jegyzését az állam a közérdekre hivatkozva kötelezővé tette. 1950 szeptemberéig az első "sorozatot" több mint 30%-kal túljegyezték, míg 1955-ig majd 7 milliárd forint értékben került sor "kibocsátásra". A tervek szerint az állampolgárok által befizetett összegeket 10 év alatt visszafizették volna, de valójában erre csak a 1970-es évek elején került sor véglegesen (akkor sem mindig a hozammal növelve) (<http://www.magyarvagyok.com/csoportok/28-VOX-HUMANA-Tiszta-Forras/temak/3179/>).

A béke speciális használata jelenik meg olyan szavakban is mint *békepap* és *békeharc*, melyet a kor jellemző ellentmondásaként említ Kiss Gábor kiadó egy interjúbán. A *nép* sok szóban szerepelt előtagként (*népbolt*, *néphadsereg*, *népköztársaság*), ahol nem sok köze volt a népnek (Burget 2008). A *béke* és a *nép* szavak ilyenfajta használata leértékelődéshez vezetett (Magyarország hivatalos neve 1949 és 1989 között volt csak Magyar Népköztársaság, utána Magyar Köztársaság lett, majd 2012-től egyszerűen Magyarország).

A szocialista rendszer enyhülésével egyre nagyobb szerepet kapott a *háztáji gazdaságok* és a *maszekok* működése, de továbbra is bűnnek számított a munkanélküliség, a *kmk* (*közveszélyes munkakerülő*) büntetendő volt. Bizony elmúlt már ez a helyzet, ma a pályakezdő 15-24 évesek 1/3-a munkanélküli! (http://infovilag.hu/hir-25126-minden_harmadik_palyakezdo_munkanelkuli_.html, 2012), s az előbbi kifejezés értelmét veszítette.

A rendszerváltás után gyűltek a korrupciós ügyek, melynek egyik nyelvi hozama a *tocsikozik*, a *csúsztatás* a politikai beszédekben pedig gyakorivá vált, akárcsak a *gyűlöletbeszéd*.

3.2. Mindennapi élet

A rendszerváltás előtti korszaknak megvoltak a jellegzetességei a mindennapi életben. A háború utáni lakáshiány végigkísérte ezt a korszakot, így a *1,5 szobás lakás* volt egy egygyerekes család lakhelye, sokan *társbérletben* laktak, de ezekhez is sokszor csak sokéves várakozás után lehetett hozzájutni *lakáskiutalás* révén. A *tanácsi lakás*, *öröklakás* és *szövetkezeti lakás* felosztás sem létezik már, most már *önkormányzati lakásról* kell beszélni.

A jellegzetes élelmiszer márkák – a boci csokoládé, a sportszelet, a bambi, a traubiszóda – a múlté, bár a boci csokoládé megújult formában (a Nestlé termékeként) ma újból jelen van a kínálatban.

Lódenkabátot, orkánt, fecskét és már iskolaköpenyt sem hordanak manapság.

Nincs már *tantusz* az utcai telefonokhoz, s már utcai telefon is kevés van, mióta a legtöbb ember már *mobiltelefon* használ. Az *úttörővasút* ma egyszerűen *gyermekvasút*, a *kisdobosok* és az *úttörők* helyét átvették a *cserkészek*, vagyis újraéledtek, hisz a háború előtt létezett a *cserkészmozgalom*. A régi *Trabant* ma már kiszorult a közlekedésből, mert környezetszennyező, az *autóstopp* pedig ma veszélyesebb, mit régen.

3.3. Kultúra

A *kultúrház*, *népművelő*, *rádiókabaré*, *Ludas Matyi*, *TV-maci*, *Ki mit tud? Táncdalfesztivál*, *Röpülj, páva!* (most megint megrendezik a népi kultúrát megőrzendő), ***Édes anyanyelvünk*** (Lőrincze Lajos műsora), ***Jó ebédhez szól a nóta***, ***Kékfény***, *csasztuska*, *házibuli*, *építőtábor* – mind-mind a szocialista korszak kulturális életének mindennapjaihoz tartoztak. Egyesek ebből tovább élnek új köntösben: ***Édes anyanyelvünk***, ***Jó ebédhez szól a nóta***, ***Kékfény***.

Csasztuska: Valamilyen közismert dalocska dallamára írt, napi aktualitásokat idéző új, szerencsés esetben humoros szöveg. Skálája széles volt, a helyi problémáktól (pl. koszos WC) az atomháborúra uszító Konrad Adenauerig terjedt. 2-3 szerencsétlenből verbuvált vokál, az ún. csasztuskabrigád adta elő.

Rengeteget lehetett röhögni, rosszabb esetben nem a vicceiken, hanem rajtuk (<http://www.magyarvagyok.com/csoportok/28-VOX-HUMANA-Tiszta-Forras/temak/3179/>).

4. Nyelvhasználati változás

4.1. Konnotáció

Bizonyos szavak, mint a *kapitalizmus*, *piacgazdaság*, *tőke* konnotációja pozitívrá fordult, másoké pedig éppen ellenkezőleg (l. *kommunista*). A *demokrácia* fogalma átértékelődött a rendszerváltás után. Más szavak, melyek ugyan léteztek a rendszerváltás előtt, de kevésbé voltak használatosak, s inkább negatív konnotációval rendelkeztek, most divatba jöttek, pl.: *asztrológia*, *természetgyógyászat* stb.

4.2. A használt retorika

A nyelv a politika eszköze is, manipulációra alkalmas. *Népünk és pártunk*, *szocialista hazánk*, *proletár nemzetköziség*, *testvéri segítségnyújtás*, hogy csak néhányat említsek, voltak az elmúlt kor jelszavai.

A rendszerváltás utáni retorikát nem lehet könnyen egybefoglalni, hisz különböző irányzatok más és más diskurzusokat folytatnak. A választási kampány anyagainak tartalomelemzése jól mutatja ezt (pl. Kapitány Á. – Kapitány G. 2014). A saját kép kialakítása, az ellenfelekkel való összehasonlítás, a jövőkép részei ennek. Előfordul a *gyűlöletbeszéd*, mely érzelmi sérelmet okoz, indulatokat gerjeszt valaki vagy valamilyen csoport ellen.

4.3. Megszólítás

A megszólítások is állandó változásban vannak. Míg az *úr* visszaszorult a szocialista korszakban az *elvtárs* javára, de a rendszerváltás után visszanyerte a szerepét, a nők megszólítása nem állt helyre a rendszerváltás után. A név + *asszony* forma, mely párhuzamos lenne a név + *úr* alakkal, nem terjedt el, e helyett a bizalmasabb keresztnév használatos szélesebb körben, mint a férfinevek esetében (részletes elemzést l. Koutny 2010). Hivatalos kontextusban szokásos a *miniszter/professzor asszony* megszólítás. Eltűnt az *úttörő pajtás* és a *kartárs(nő)* megszólítás is.

Általánosságban elmondható, hogy az érintkezés közvetlenebb lett az emberek között (ez a lengyel nyelvre is érvényes, l. Dubisz 1995), és a fiatalok közötti tegező forma szélesebb körben használatos, mint régebben. Maga a fiatalság határa kitolódott, s a tegező forma egyre általánosabb a magyarban, nem az intimitás jelölője már (Koutny 2022). A tömegtájékoztatás is ezt sugallja.

5. A 2009-2011-es évek jellemzői – korkép

A Tinta Kiadó honlapján az utóbbi években közönségsvavazást rendeznek arról, hogy melyek voltak az elmúlt év legjellemzőbb szavai, s az első 50 szót közzéteszik (<http://www.tintakiado.hu/szavazas/>). Ha összehasonlítjuk a 2009–

2011-es 3 év eredményeit (az első 10 helyezett látható a táblázatban), akkor a szavak szomorú képet tárnak elénk arról, hogyan látják a magyarok a helyzetüket. Az első helyen masszívan a *válság* áll, s mindenhol megjelenik a *szegénység* (3., 8. és 10. helyen), később a *munkanélküliség* (10., 27. és 26. helyen). Ott sorakoznak a *hazugság* (4., 12. és 22. helyen) és a *korruptió* (2., 15. és 42. helyen), valamint az aktuális katasztrófák mint a *vörösiszap* (2010-ben a 2. helyen, 2011-ben már a 36. helyre kerül), az *árvíz* (2010-ben a 4. helyen), *h1n1* (2009-ben a 6. helyen), *végtörlesztés*, *leminősítés* (2011-ben a 2. és 7. helyen). Ez a helyzet magával hozza a *bizonytalanságot* (8., 13. és 11. helyen) és *kilátástalanságot* (17., 19. és 23. helyen). Ez összecseng a magyarok „vereség kultúrájával”-val (Hatos Pál 2013).

A politikai változásokat jelző szavak is ott vannak a jellemző szavak között: 2010-ben *Fidesz*, *választás*, *fülkeforradalom*, *kétharmad*, *diktatúra*, *Orbán*, *kormányváltás*, *összefogás* szerepel az első 25 helyen.

	2009	2010	2011
1.	válság	válság	válság
2.	korruptió	vörösiszap	végtörlesztés
3.	szegénység	remény	devizahiteles
4.	hazugság	árvíz	táblagép
5.	szeretet	katasztrófa	chipsadó
6.	h1n1	Fidesz	végtörlesztő
7.	remény	változás	leminősítés
8.	bizonytalanság	szegénység	IMF
9.	influenza	választás	devizahitel
10.	munkanélküliség	fülkeforradalom	szegénység

Van-e kiút, azaz milyen pozitív szavak vannak a mérleg másik oldalán? Ezekből kevesebb van, a *remény* (7., 3. és 12. helyen), a hit (a 7. Helyen 2009-ben), a *szeretet* (5., 35. és 17. helyen), a szerelem (16., 22. és - . helyen) és a család (20., 44. és - . helyen), s ezek is kezdenek kiszorulni. Azt is pozitív változásnak kell ítélni, hogy a negatív szavak hátrébb kerülnek a listában a három év folyamán, pl. a *korruptió*.

Érdekes még megnézni, hogy a szavazók mit tartottak a legfontosabb szavaknak általában. 1. szeretet, 2. szerelem, 3. család, 4. haza, 5. anya, 6. egészség, 7. Isten, 8. szeretlek, 9. édesanya, 10. béke, 11. élet, 12. gyermek, 13. boldogság, 14. magyar, 15. becsület. Az éves listákat nézve, azt látjuk, hogy ezeknek az általános értékeknek a megjelenését háttérbe tolják az élet aktuális negatív eseményei.

6. Az utóbbi évek jellemzői – korkép 10 évvel később

A cikk eddigi része 11 évvel ezelőtt készült, de végül nem jelent meg. Most lehetőség van arra, hogy megnézzük, hogyan változott a kép egy évtized leforgása alatt. Lássuk a Tinta Kiadó szavazásában szereplő legfontosabb 10-10 szót az elmúlt 3 évből!

	2020	2021	2022
1.	karantén	vakcina	háború
2.	koronavírus	oltás	infláció
3.	maszk	oltakozás	ruszkkik haza!
4.	covid	covid	polgári engedetlenség
5.	vírus	Olimpia	Zelenskij
6.	home office	karantén	megszorítás
7.	lock down	előválasztás	Lex–megdöglesz
8.	járvány	pandémia	ársapka
9.	maradj otthon	maszk	Ukrajna
10.	pandémia	NER	élőlánc

Az éppen elmúlt időszak meghatározó eseménye volt a covid-19 vírus okozta világjárvány, illetve a következményei, ezek jelennek meg az első helyen: 2020-ban mind az első 10 helyet ezek foglalják el. Egyúttal újabb angol kifejezések (*lock down, home office*) kerülnek be a nyelvbe. 2021-ben a figyelem már kezd a politika felé fordulni (*előválasztás, NER: Nemzeti Együtműködés rendszere*). 2022-ben pedig egy újabb katasztrófa határozza meg az emberek mindennapját, az orosz-ukrán háború és következményei: háború, Ukrajna, Zelenskij, ruszkkik haza!; infláció, megszorítás, ársapka. Az állam bizonyos fokú visszavonulása a szociális felelősségvállalásból a szociális helyzet romlását hozta magával, ezt illusztrálja a politikai ellenzék megfogalmazásában a *Lex–megdöglesz-t*. A *polgári engedetlenség* és az *élőlánc* a tanárok többszöri tüntetésére utal.

A továbbiakban folytatódnak a negatív elemek mint *bezártság, félelem, bizonytalanság* stb. Mindössze két pozitív szó van a 2020-as listán, de csak az 50-es lista végén: *remény* (41) és *türelem* (50). 2021 is ezt az áldatlan állapotot tükrözi, a *remény* ugyan a 26. helyen van már, de 22-ben eltűnik. 2022 is a negatív eseményeket tükrözi a továbbiakban is (50-es lista): *tüntetés, válság, szegénység, káosz, jogtiprás, háborús bűnös, korrupció*. Szerepel viszont a *szolidaritás* és az *ukrán hősök*.

A 10 évvel ezelőtti eredményekkel összevetve, azt tapasztaljuk, hogy a helyzet még komorabb, pozitív szavak már alig vannak még az 50-es listában is, eltűnt a *hit, szeretet* és a *remény* is csak pislákol. Ennyire szomorú a helyzet? – tehetjük fel a kérdést. Természetesen, ez a minta csak egy szűk körnek a véleményét mutatja, akik a Tinta Kiadó nyelvi és nyelvészeti kiadványait figyelemmel kísérik, tehát nem reprezentatív minta, másrészt a 3 évben az internetes válaszolók száma kevés: 1727, 695 és 781.

Összegzés

A nyelv sok mindent elárul használóinak a világtól és az adott korról, melyben vizsgáljuk. A bemutatott szavakon, kifejezéseken és nyelvhasználaton keresztül csak felillantottuk a szocializmus korszakának, a rendszerváltozás utáni időszaknak és az utóbbi éveknek néhány jellemzőjét. A rendszerváltozáskori áttekintés, valamint a 10 évvel ezelőtti és a mostani

internetes vizsgálat összehasonlítása mutatja a politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális élet változását, a problémák szaporodását és a borúlátó hangulatot.

Bibliography

- Bañcerowski, Janusz 2008: *A világ nyelvi képe*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Bart István 2007: *Hungary and Hungarians – The Keywords*. Budapest: Corvina
- Bartmiński, Jerzy (szerk.) 1999: *Językowy obraz świata*. Lublin: UMCS.
- Burget Lajos 2008: *Retró szótár. Korfestő szavak a második világháborútól a rendszerváltásig*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Dubisz, Stanisław. 1995. *Rozwój współczesnej polszczyzny*. In: *Przegląd humanistyczny*. 1995/5
- Fóris Ágota 2005: *Hat terminológia lecke*. Lexikográfia és terminológia kézikönyvek 1. Pécs: Lexikográfia Kiadó
- Hatos Pál 2013: *Választott népek és a vereség kultúrája*. Esszék a modern eszmetörténet vallásos kontextusainak köréből. Budapest: Ráció
- Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor 2014: *Értékválasztás 2014*. A 2014-es választási kampány vizuális üzeneteinek szimbolikus és értékvonatkozásai. Budapest: MTA
- Kornatowski, Pawel 2010: *A legújabb magyar szókincs kétnyelvű szótárba való felvétele és problémái*. In: Zimányi Árpád (szerk.). *A tudomány nyelve – a nyelv tudománya. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a magyar nyelv évében*. 6. Kötet. Székesfehérvár – Eger: MANYE – Eszterházy Károly Főiskola. 708–20. http://mnyelv.ektf.hu/manyev/manyev_xix.pdf
- Koutny Iлона 2009: *Rendszerváltozás – nyelvi változás*. In: *THL2* 2009/1-2: 79-90. http://epa.oszk.hu/01400/01467/00006/pdf/THL2_2009_1-2_079-090.pdf
- 2022: *Kilka aspektów węgierskiej grzeczności językowej*. In: I. Koutny & A. Wolarska-Sobocińska (red.) 2022: *Grzeczność językowa w różnych kulturach / Politeness in different languages and cultures*. Poznań: Rys 29–41.
- Kozakiewicz, Joanna 2016: *Językowe środki wykluczania. Obraz Romów we współczesnej prasie węgierskiej z perspektywy Krytycznej Analizy Dyskursu*. Dysertacje Wydziału Neofilologii UAM w Poznaniu
- Minya Károly 2003: *Mai magyar nyelvújítás*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Minya Károly 2005: *Rendszerváltás – normaváltás. A magyar nyelvűvelés története, elvei és vitái 1989-től napjainkig*. Budapest: Tinta Kiadó.